

A BOHEMIA FOLYÓIRAT 2008/1–4. ÖSSZEVONT SZÁMÁNAK MELLÉKLETE

num princípiumait”, az utóbbi viszont egy „nagy humánus mozgalom örököse volt”, amely az „emberek szeme láttára fordult az ellentétébe”. „Ez hihetetlen látványt nyit az emberi értékek és erények legbenső lényegére”, s lehetővé teszi, hogy „lényegesebb kérdéseket tegyünk föl, hatalmasabb mítoszokat teremtsünk, mint azok, akik nem mentek át ezen az anabázison”.¹¹

Az ötszáz fős monstre-kongresszuson eltérő nézetek és témák váltakoztak, de a korábban elképzelhetetlen kritikai hangnem vitte a prímet. Bírálták a cenzúrát, amelyet Ivan Klíma a Ferenc József-i időkhöz mérve marasztalt el, Pavel Kohout kritizálta a hivatalos külpolitika Izraellel kapcsolatos álláspontját (ha egy kis ország, például a Hitlertől fenyegetett csehszlovák állam 1938-ban, az utolsó pillanatban megelőző csapást mért volna a határaitra felvonult hatalmas erővel szemben, vajon agresszor lett volna?), majd felolvasta Szolzenyicin levelét, amelyet a mérsékletre intő Goldstücker professor kívánságára nem nyomtattak ki a kongresszusról kiadott kötetben.¹² A legnagyobb visszhangot azonban Ludvík Vaculík hihetetlenül őszinte felszólalása váltotta ki, amelyben először leszögezte, hogy mint kommunista párttag, ezen a helyen kizárólag a „kormánykörök” kifejezést fogja használni, s aztán a hatalom természetéről, önmagát reprodukáló mechanizmusairól értekezett: „Már húsz esztendeje egyre azok érvényesülnek a legkönnyebben, akik a legkisebb ellenállást mutatják a hatalom demoralizáló hatásával szemben”, nem érvényesülnek viszont az alkotmányos jogok és törvények. Csődöt mondott minden ellenőrző mechanizmus, s ebben a helyzetben az egyes ember elveszti önbecsülését és állampolgári státusát. Ha így megy tovább, az ország „ellenálló kultúrtársadalom” helyett „könnyűszerrel kormányozható lakossággá” alakul át. Majd a legélesebb szavak, melyekben a szocialistának nevezett képződmény addigi mérlegét vonta meg: „Minden, amit a kultúra elért, mint ahogy egyáltalán minden, ami jót az emberek nálunk csináltak: minden jó termék, minden építmény, minden megvalósított jó gondolat a laboratóriumokban, a dolgo-

